

Regeringens proposition

1979/80: 33

om vissa frågor inom industridepartementets verksamhetsområde;

beslutad den 1 november 1979.

Regeringen förelägger riksdagen vad som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll för den åtgärd eller det ändamål som framgår av föredragandens hemställan

På regeringens vägnar

INGEMAR MUNDEBO

NILS G. ÄSLING

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås åtgärder inom industridepartementets område, vilka förutsätter beslut av riksdagen före årsskiftet 1979–1980. Sålunda föreslås ett kapitaltillskott till Svenska Petroleum AB av totalt 300 milj. kr. fördelat med hälften på vardera av statens vattenfallsverk och Statsföretag AB. Tillskottet hänför sig till den betydande ökning av Svenska Petroleums rörelse som har skett under året och de avtal som bolaget har träffat för att säkra tillgång till raffineringkapacitet. Vidare föreslås en tjänst som generaldirektör bli inrättad för chefen för statens kärnkraftinspektion. Ett antal frågor inom vattenfallsverkets område anmäls också, nämligen en överenskommelse mellan verket och Mellansvensk Kraftgrupp AB om utbyggnad av block 3 vid Forsmarks kraftstation, teckning av borgen för lån som Forsmarks Kraftgrupp AB tar upp utomlands, en av Oskarshamnsverkets Kraftgrupp AB gjord framställning om ersättning för förseningskostnader för block 3 i Oskarshamns kärnkraftverk, godkännande av ett konsortialavtal mellan vattenfallsverket och Bodens kommun om samverkan i fråga om energiförsörjning samt slutligen utbyggnad av en ny tillloppstunnel vid Vietas kraftstation.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1979-11-01

Närvarande: statsrådet Mundebo, ordförande, och statsråden Wikström, Friggebo, Mogård, Dahlgren, Åsling, Burenstam Linder, Johansson, Wir-tén, Holm, Andersson, Boo, Adelson

Föredragande: statsrådet Åsling

**Proposition om vissa frågor inom industridepartementets verksamhets-
område**

1 Inledning

Riksdagen fastställde under riksmötet 1978/79 statsbudgeten för budget-året 1979/80. Tidigare denna dag har regeringen beslutat förelägga riksdagen en gemensam proposition om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1979/80. Härutöver har inom industridepartementets verksamhetsområde beretts vissa frågor som är av den arten att möjlighet bör föreligga för riksdagen att fatta beslut före årsskiftet 1979–1980. Dessa frågor bör nu föreläggas riksdagen i en särskild proposition.

I detta sammanhang bör nämnas att riksdagen våren 1978 bemyndigade regeringen att ikläda staten garantier för lån till skogsindustrin med sammanlagt högst 900 milj. kr. (prop. 1977/78: 123, NU 1977/78: 74, rskr 1977/78: 360). Riksdagen beslöt hösten 1978 att sådana garantier för lån skall kunna beviljas även under år 1979 (prop. 1978/79: 25 s. 103, NU 1978/79: 16, rskr 1978/79: 122). Till utgången av oktober 1979 har kreditgarantier beviljats för 485 milj. kr. Nämda bemyndigande löper ut vid utgången av år 1979. I anslutning härtill vill jag nämna att frågan om skogsindustrins fortsatta strukturomvandling kommer att behandlas i en särskild proposition våren 1980 och att behovet av statens medverkan då kommer att prövas.

DRIFTBUDGETEN

FJORTONDE HUVUDTITELN

E. Energihushållning

[1] E 2. **Statens kärnkraftinspektion: Förvaltningskostnader.** I samband med att resurserna hos delegationen för atomenergifrågor förstärktes och

dess namn den 1 juli 1974 ändrades till statens kärnkraftinspektion, vilket bättre svarar mot myndighetens uppgifter (jfr prop. 1974: 1 bil. 15 s. 111, NU 1974: 26, rskr 1974: 198), ändrades också den dåvarande tjänsten som avdelningschef hos delegationen till tjänst som föreståndare. Innehavaren av denna tjänst blev ledamot av inspektionens styrelse och chef för inspektionen (SFS 1974: 427 3 och 4 §§).

Efter ombildningen har inspektionens arbetsområde varit föremål för omfattande förändringar. Utvecklingen på kärnkraftområdet under 1970-talet har vidare medfört krav på förstärkta insatser från inspektionens sida.

Det ökade antalet objekt för kärnkraftinspektionens arbete tillsammans med de mycket höga krav som ställs på säkerheten vid de kärntekniska anläggningarna innebär att betydelsen av den verksamhet som inspektionen bedriver har ökat. För att möta dessa ökade krav har inspektionen fortlöpande anpassat sin organisation till rådande förhållanden. Detta innebär bl. a. att personalstyrkan har mer än fördubblats under de senaste fem åren.

Mot bakgrund av den angivna utvecklingen bör chefen för kärnkraftinspektionen, i likhet med vad som är vanlig vid andra myndigheter, förordnas för bestämd tid. Jag förordar därför att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att för inspektionens chef inrätta en ordinarie tjänst med beteckningen p. Tjänstebemyndigandet bör vara generaldirektör och tjänsten inträttas den 1 januari 1980, varvid den nuvarande tjänsten som föreståndare kan utgå ur organisationen.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att bemyndiga regeringen att för chefen för statens kärnkraftinspektion inrätta en ordinarie tjänst med beteckningen p.

[2] **E 11. Kapitaltillskott till Svenska Petroleum AB.** Svenska Petroleum AB bildades i juni 1975 som ett helägt dotterbolag till Luossavaara-Kiiruna-vaara AB (LKAB). Det egna kapitalet uppgick vid bildandet till 2 392 000 kr. Kort därefter träffades ett konsortialavtal mellan LKAB och statens vattenfallsverk av innebörd att vattenfallsverket skulle inträda som hälftendelägare i Svenska Petroleum. Enligt avtalet skulle ägarna i proportion till sina andelar bidra till finansieringen av bolagets verksamhet genom aktieteckning, delägarlån och borgen.

Avtalet godkändes av statsmakterna våren 1976 (prop. 1975/76: 124, NU 1975/76: 44, rskr 1975/76: 262). I samband därmed beslöts att det egna kapitalet i Svenska Petroleum skulle höjas till 25 milj. kr. budgetåret 1976/77 och till 50 milj. kr. budgetåret 1977/78, varav 40 milj. kr. skulle utgöra aktiekapital och 10 milj. kr. reservfond.

För LKAB:s aktieteckningar anvisades sammanlagt 22 608 000 kr. i form av lån till moderföretaget Statsföretag AB under fonden för låneunderstöd. Det förutsattes att motsvarande lån sedan skulle lämnas av Statsföretag till LKAB. Med hänsyn till att normal förräntning av det insatta kapitalet inte

kunde väntas under Svenska Petroleum's uppbyggnadsskede föreskrevs att lånen till Statsföretag t. v. skulle vara ränte- och amorteringsfria.

För vattenfallsverkets del skedde aktieteckningarna genom att sammanlagt 25 milj. kr. ställdes till förfogande från investeringsanslaget Kraftstationer m. m. I syfte att nå överensstämmelse med villkoren för lånen till Statsföretag anvisades särskilda avskrivningsmedel för vattenfallsverkets aktieteckningar.

Det förutsattes vidare att ägarna skulle kunna ställa borgen med 50 milj. kr. för Svenska Petroleum's förpliktelser. I enlighet härmed höjdes ramen för vattenfallsverkets borgensåtaganden med 25 milj. kr.

I början av år 1978 övertog Statsföretag LKAB:s aktier i Svenska Petroleum.

Mot bakgrund av att Svenska Petroleum's verksamhet under år 1979 har expanderat starkt har statens vattenfallsverk och Statsföretag i skrivelsen den 17 oktober 1979 hemställt om särskilda statliga medel för att kunna lämna Svenska Petroleum nödvändiga kapitaltillskott.

Aktieägarnas framställningar

Statens vattenfallsverk lämnar inledningsvis en redogörelse för Svenska Petroleum's verksamhet. Under åren 1976–1978 hade verksamheten som sin ena huvudinriktning att utveckla och konsolidera en oljehandel baserad på eldningsolja, varav merparten tjock eldningsolja. Detta skedde efter två linjer, lagerhandel och cargohandel. Lagerhandeln, som volymmässigt upptar den mindre delen av omsättningen, avser leveranser från förhyrda lager och distributionssystem ut till medelstora kunder utan egna lagerresurser. Lagerhandeln är den mest rörelsekapitalkrävande men också normalt den mest vinstgivande delen av handelsverksamheten. Cargohandeln avser storleveranser till återdistributörer och kunder med egna lager, bl. a. industrier och kommuner. Vattenfallsverket har varit den under perioden största enskilda cargokunden för tjock eldningsolja men också den kund som har det mest varierande årsbehovet. Detta framgår av följande uppställning över Svenska Petroleum's leveranser i 1 000-tal m³.

	1976	1977	1978
Lagerhandel	30	300	400
Cargohandel	400	1 400	600
varav vattenfallsverket	(300)	(970)	(70)
	430	1 700	1 000

Hela försäljningen t. o. m. tredje kvartalet 1978 baserades på inköp av färdiga produkter på den internationella marknaden.

Jämsides med ansträngningarna att etablera handelsrörelsen strävade Svenska Petroleum efter att säkra försörjning med råolja. Detta lyckades från fjärde kvartalet 1978. Genom ett finansieringsavtal med det norska

företaget NOCO, som möjliggjordes av en svensk statlig kreditgaranti, fick Svenska Petroleum rätt att köpa hela NOCO:s andel av råoljeproduktionen från Tor- och Valhallfälten inom Ekofiskområdet i den norska delen av Nordsjön. Under år 1978 tecknades också råoljekontrakt med bl. a. några av producentländerna i Mellersta Östern. De på detta sätt säkrade råoljeleveranserna följdes upp med avtal om legoraffinering.

Genom dessa åtgärder hade Svenska Petroleum befriat sig från beroendet av köp på den internationella spotmarknaden. Som följd härav kunde bolaget möta den under våren 1979 av händelserna i Iran utlösta nya oljekrisen med ett relativt gynnsamt utgångsläge försörjningsmässigt och ekonomiskt.

Utvecklingen under år 1979 medförde bl. a. att flera av de mindre oljehandelsföretagen i Sverige begränsade och i vissa fall inställde leveranserna till sina återdistributörer och gamla kunder. Åtskilliga av dessa vände sig i stället till Svenska Petroleum. I syfte att möta dessa anspråk intensifierade bolaget under våren och sommaren 1979 ansträngningarna att öka sin tillgång på råolja. Dessa ansträngningar har varit framgångsrika. Svenska Petroleum räknar nu med att väsentligt öka sina leveranser i förhållande till ursprungliga planer. Preliminära bedömningar ger vid handen att lagerhandeln kommer att öka till ca 1,3 milj. m³ redan under år 1979 för att under de första åren på 1980-talet stabiliseras på en nivå av ca 2 milj. m³. Det innebär en volymökning om tre resp. fem gånger 1978 års nivå. Även cargohandeln beräknas öka.

Nettoförsäljningsvärdet i handelsrörelsen uppgick år 1978 till ca 440 milj. kr., varav i lagerhandel ca 200 milj. kr. År 1979 bedöms försäljningen öka till ca 3 300 milj. kr., varav lagerhandel ca 900 milj. kr. Under 1980-talets första år räknar Svenska Petroleum med en försäljning av 3 500 à 4 500 milj. kr. om året fördelad på lagerhandel med ca 40 % och på cargohandel med ca 60 %. Försäljningsvärdet ökar således betydligt snabbare än leveranserna huvudsakligen på grund av stigande oljepriser. Vattenfallsverket framhåller att det i första hand är lagerhandelns i förhållande till år 1978 sju- till niofaldiga omsättningsökning, som reser anspråk på kraftig förstärkning av bolagets rörelsekapital.

Svenska Petroleum's hittillsvarande förädling av råolja har skett som legoraffinering hos olika raffinaderier i Sverige. Lagerhandelns produktleveranser har baserats på förhyrd lager- och distributionskapacitet bl. a. hos Svenska BP. Övergången till långsiktigt råoljebaserad och väsentligt utökad verksamhet reser enligt vattenfallsverket krav på mer stabila engagemang i raffinering samt i lagring och distribution av produkter. Bl. a. för att säkerställa framtida råoljeleveranser från vissa producentländer är det angeläget för Svenska Petroleum att kunna styrka tillgång till egen raffinaderikapacitet antingen genom delägarskap i raffinaderier eller genom långsiktiga raffineringssavtal.

Vattenfallsverket framhåller att det från allmän försörjningssynpunkt är

viktigt att den till Svenska Petroleum levererade råoljan i största möjliga utsträckning kan raffineras i Sverige eller i Norden. Det är också viktigt att i Sverige bibehålla befintlig raffinaderikapacitet. För detta ändamål bör eftersträvas högt kapacitetsutnyttjande av och därmed bästa driftekonomi i de enskilda raffinaderierna. Den totala inhemska raffinaderikapaciteten kommer trots kraftigt dämpad inhemsk oljeförbrukning att vara betydligt lägre än det totala produktionsbehovet. För flera av de enskilda raffinaderierna beräknas emellertid föreligga viss långvarig överkapacitet i förhållande till ägarföretagens svenska marknader.

Vidare framhålls att den raffineringkapacitet som Svenska Petroleum anskaffar bör svara mot olika råoljekvaliteter och produktutfall. Detta leder bl. a. till ett behov av att kunna utnyttja flera av de befintliga raffinaderierna. Vattenfallsverket påpekar att särskilt det moderna Scanraff ger möjlighet att förädla även de svavelhaltiga råoljor, som kan komma att svara för huvuddelen av Svenska Petroleums råoljebas, till eldningsoljor som uppfyller de svenska miljöskyddskraven.

Härefter lämnar vattenfallsverket en redogörelse för de preliminära avtal som Svenska Petroleum har träffat med dels Svenska BP AB i juni 1979, dels Oljekonsumenternas förbund (OK) och Texaco Oil AB i september 1979 om förvärv av andelar i BP-raffinaderiet i Göteborg resp. det av OK och Texaco gemensamt ägda Skandinaviska Raffinaderi AB Scanraff i Lysekil. Slutliga avtal skall ha träffats före utgången av år 1979. Detta förutsätter att beslut dessförinnan skall ha fattats som säkerställer fullgörandet av Svenska Petroleums åtaganden för förvärven.

Avtalet med OK och Texaco ger Svenska Petroleum rätt att utnyttja 17% eller ca 1,7 milj. ton av Scanraffs totala årliga processkapacitet om ca 10 milj. ton råolja. Avtalet omfattar inte den särskilda anläggningsdel, reformern, som utgör slutsteg för bensinframställning. Svenska Petroleum kommer därför att ur sin andel av produktionen erhålla nafta i stället för bensin. Förvärvet avses komma att slutligt utformas som ett aktieförvärv i Scanraff.

Avtalet med BP består av tre huvuddelar. Den första omfattar 22% av BP-raffinaderiets fulla kapacitet eller ca 1 milj. ton råolja om året. Svenska Petroleum kommer genom aktieförvärv att inträda som delägare i BP:s nuvarande helägda aktiebolag för raffinaderiet. Den andra delen omfattar 20% av BP:s nuvarande svenska lager- och distributionssystem. Den förvärvade andelen motsvarar BP:s nuvarande bedömning av tillgänglig överkapacitet. Svenska Petroleum har option att öka förvärvsandelen till 35%. Ett av BP och Svenska Petroleum samägt aktiebolag skall bildas för att äga och driva det gemensamma lager- och distributionssystemet. Den tredje delen gäller leveranser under en tioårsperiod av mellan 500 000 ton och 1 milj. ton om året uteslutande lågsvavlig råolja från BP:s världsomfattande råoljetillgångar. Därutöver innehåller BP-avtalet vissa allmänna utfästelser från BP om samarbete angående prospektering och utvinning av råolja.

Vattenfallsverket framhåller att Svenska Petroleum genom avtalen med OK-Texaco och BP säkrar raffinaderikapacitet som motsvarar ungefär hälften av den nu bedömda totala årliga omsättningsvolymen av produkter t. o. m. de första åren på 1980-talet. Därtill har Svenska Petroleum i augusti träffat ett tvåårigt legoraffineringsavtal på 1,5 milj. ton om året med det finska statliga oljeföretaget Neste OY. Ytterligare raffineringsskapacitet bedöms komma att förvärvas eller hyras i andra svenska raffinaderier. Förhandlingskontakter härom har tagits upp.

Vattenfallsverket övergår här efter till frågan om finansieringen av de angivna kapacitetsförvärven. Verket påpekar att förvärven har allmänna försörjningsmässiga syften. De utvecklingssteg, som Svenska Petroleum nu tar, är väsentligt större än vad som motsvaras av en mer normal och balanserad företagsutveckling. Detta är av särskild betydelse för att bedöma den finansiella förstärkning av bolaget som nu är nödvändig.

Huvuddelen av behovet av ökade rörelsemedel och av medel för kapacitetsförvärv bör enligt vattenfallsverket täckas av lån på allmän kapitalmarknad. Detta kräver en för branschen normal andel eget kapital. Svenska Petroleum har med utgångspunkt från främst den ökade lagerhandeln beräknat behovet av tillskott av eget kapital till 175 milj. kr.

De preliminära avtalen med BP och OK-Texaco är f. n. föremål för fortsatta utredningar och förhandlingar för slutlig utformning. För förvärven från BP är den kvarvarande osäkerheten om storleken av utfallande likvider ringa. Ett kapitaltillskott av 75 milj. kr. bedöms erforderligt.

Avtalet med OK och Texaco har ännu inte hunnit vidarebearbetas lika ingående. Vattenfallsverket återkommer till frågan om det erforderliga kapitaltillskottet för förvärv av andelen i Scanraff.

Vattenfallsverket bedömer alltså att det kapitaltillskott som nu bör tillföras Svenska Petroleum uppgår till 250 milj. kr. Det föreslås att tillskottet fördelas med 125 milj. kr. på nytt aktiekapital, 25 milj. kr. på överkurs att tillföras reservfond och 100 milj. kr. på särskilt aktieägartillskott. Ett sådant tillskott är enligt vattenfallsverket motiverat av bolagets f. n. svaga konsolidering och syftar till att åstadkomma en lämplig sammansättning av det egna kapitalet med hänsyn till de betydande ekonomiska risker, som är förenade med bolagets verksamhet. Tillskottet skall inom bolaget avsättas till en beskattad fri reserv.

Enligt vattenfallsverkets bedömning är de utvecklingssteg för Svenska Petroleum som svarar mot det angivna kapitaltillskottet självständigt kommersiellt motiverade även om de samtidigt bör tillmätas betydande tilläggsvärden från försörjningssynpunkt. Förutsatt att oljemarknaden inte utsätts för nya kraftiga störningar, som t. ex. skulle innebära stopp i Svenska Petroleum's råoljetillförsel, räknar vattenfallsverket med att kapitaltillskottet kommer att ge avkastning. Avkastningen bör enligt verkets mening i första hand utnyttjas för konsolidering genom kapitalupbyggnad i bolaget bl. a. för att möta förlustrisker. Under de närmaste åren innan bolaget har

konsoliderat sig i sin nya och utvidgade verksamhet bör därför enligt vattenfallsverket inte krävas någon utdelning på det av ägarna nu insatta kapitalet.

För vattenfallsverkets del skulle kapitaltillskottet utgöras av 75 milj. kr. som likvid för nyteckning av aktier om nominellt 62,5 milj. kr. samt ett aktieägartillskott om 50 milj. kr. Vattenfallsverket har tidigare inte lämnat tillskott till något av sina hel- eller delägda företag i denna form. Verket förutsätter att investeringsanslaget till Kraftstationer m. m. får användas såväl för ökningen av aktiekapitalet som för aktieägartillskottet och att de medel som ställs till verkets förfogande t. v. lämnas utan krav på förräntning.

Statsföretag AB ansluter sig till den beskrivning och bedömning av utvecklingen inom Svenska Petroleum som har lämnats av statens vattenfallsverk. Statsföretag anser, att förslaget till kapitaltillskott innebär en rimlig fördelning mellan aktiekapitalhöjning och aktieägartillskott med hänsyn till dels kravet på upplåningskapacitet, dels de risker som nu är förenade med Svenska Petroleums av försörjningsskäl snabbt ökade verksamhet och stora engagemang i råoljehandeln. Statsföretag kan emellertid inte i nuläget ikläda sig finansiella åtaganden av denna storleksordning. Statsföretag önskar därför från staten erhålla erforderliga medel, dvs. 125 milj. kr., i form av ägartillskott.

Föredraganden

I prop. 1978/79:115 om riktlinjer för energipolitiken anmäldes (bil. I s. 143) att avtal hade träffats i februari 1979 mellan regeringen och vissa oljeföretag, nämligen AB Nynäs Petroleum, Oljekonsumenternas förbund (OK), Svenska BP AB jämte BP Trading Ltd och Texaco Oil AB. Avtalen innebar att parterna åtog sig att föra förhandlingar om samverkan rörande bl. a. råoljeanskaffning och raffinering. Avsikten var att förhandlingarna skulle slutföras före utgången av år 1979. Det förutsattes att statens kommersiella intressen skulle företrädas av Svenska Petroleum AB.

Regeringens beslut att ta upp förhandlingar med oljeföretagen utgjorde ett led i ett oljepolitiskt handlingsprogram med målet att åstadkomma ökad säkerhet i den svenska oljeförsörjningen på både kort och lång sikt. I nämnda proposition framhöll föredraganden att strukturproblemen inom oljebranschen, framför allt svagheten i råolje- och raffineringsleden, måste angripas på bred front för att detta mål skulle kunna nås. Det bedömdes som särskilt angeläget att minska den svenska marknadens beroende av den internationella s. k. spotmarknaden för färdiga produkter.

Riksdagen godkände de i propositionen angivna riktlinjerna för försörjning med olja (NU 1978/79: 60, rskr 1978/79: 429).

Riksdagens beslut fattades mot bakgrund av de störningar på den internationella oljemarknaden som blev följden av att Irans export av råolja praktiskt taget upphörde under årets första månader. Bortfallet ledde till

kraftiga prishöjningar på spotmarknaden för såväl råolja som produkter, delvis med spekulativa inslag, som nådde sin kulmen i juni 1979. Flera av de internationella oljebolagen skar ned leveranserna till sina svenska dotterbolag under återopande av minskad råoljetillgång.

För de oljeföretag i Sverige, som var hänvisade till att köpa färdiga produkter på spotmarknadens villkor, uppstod akuta svårigheter. Flera av dessa företag tvingades att begränsa eller inställa sina leveranser till kunderna, däribland många kommuner och industriföretag. Samtidigt skedde en snabb minskning av oljehandels lager särskilt av tunn eldningsolja.

Under våren och sommaren 1979 vidtog regeringen vissa åtgärder i syfte att förbättra försörjningsläget. Bl. a. skedde höjningar av gällande högstpriser och vissa statliga oljeköp genomfördes av överstyrelsen för ekonomiskt försvar.

Parallellt med dessa åtgärder på myndighetsplanet arbetade Svenska Petroleum på att i möjligaste mån ersätta det bortfall av leveranser som hade skett genom att vissa oljeföretag inte kunde fullgöra sina åtaganden gentemot tidigare kunder. Svenska Petroleum hade ett relativt gott utgångsläge genom att bolaget under hösten 1978 hade lagt om sin försörjning från köp av färdiga produkter till råoljeköp på kontrakt och legoraffinering. Läget under våren och sommaren ställde emellertid krav på en kraftig ökning av bolagets leveranser. För att kunna tillgodose dessa krav sökte Svenska Petroleum ytterligare bredda sin försörjning.

Kontrakt om betydande leveranser av råolja tecknades med de nationella oljebolagen i Irak, Iran, Nigeria och Saudiarabien, delvis inom ramen för regeringsavtal om bilateralt samarbete. För att säkra det ökade behovet av raffineringstjänster träffades i slutet av juni 1979 ett preliminärt avtal med Svenska BP om förvärv av 22% av BP:s raffinaderi i Göteborg. I uppgörelsen med BP ingick även bl. a. förvärv av en andel på 20% av BP:s svenska distributionsrörelse och leveranser från BP av betydande kvantiteter lågsvavlig råolja under en tioårsperiod.

I september 1979 träffades ett preliminärt avtal med OK och Texaco, som gemensamt äger Skandinaviska Raffinaderi AB Scanraff i Lysekil, om förvärv av 17% av kapaciteten i Scanraff. I uppgörelsen ingick inte raffinaderiets anläggning för framställning av bensin. Genom de två avtalen skulle Svenska Petroleum förvärva en sammanlagd raffineringskapacitet av 2,7 milj. ton om året, vilket utgör ca 12% av den totala kapaciteten i Sverige.

Enligt min mening utgör de två träffade avtalen ett viktigt steg mot att stärka strukturen i den svenska oljebranschen. Genom avtalen skapas bättre möjligheter att inom landet förädla och distribuera olja som tillförs Sverige direkt från de oljeproducerande länderna. Utvecklingen på den internationella oljemarknaden pekar också på att dessa länder i ökande grad kommer att sträva efter direkt försäljning till konsumentländerna.

Samtidigt innebär avtalen en närmare samverkan mellan staten och tre av de raffinaderiägande företagen i Sverige. Av dessa företag ingår två i

internationella koncerner med världsomfattande verksamhet, medan det kooperativa OK är det största oljeföretaget på den svenska marknaden. Avtalen kommer att innebära ett bättre utnyttjande av raffineringsskapaciteten i landet och därmed också bättre förutsättningar för att upprätthålla driften vid anläggningarna även under perioder då det ekonomiska utbytet av raffinering är litet. Detta är enligt min mening av väsentlig betydelse från försörjningssynpunkt.

Vid sidan av förhandlingarna med raffinaderiföretagen har Svenska Petroleum även diskuterat frågor om samverkan beträffande långsiktig anskaffning av råolja och produkter med Nynäs Petroleum och OK. Diskussionerna har i oktober 1979 lett fram till ett avtal om samordning av de tre svenskägda företagens uppträdande gentemot leverantörer i oljeproducerande länder. Avsikten är att de tre företagen – den s. k. ONS-gruppen – skall bilda ett särskilt inköpsråd för informationsutbyte och samordning av inköp.

Jag har hittills uppehållit mig vid de allmänna försörjningspolitiska aspekterna på Svenska Petroleums verksamhet under det senaste året. Bolaget har under trycket av akuta försörjningsproblem på den svenska marknaden haft en utomordentligt snabb expansion. Denna har inneburit en volymmässig ökning av rörelsen under år 1979 med ca fyra gånger jämfört med år 1978. Den värdemässiga ökningen beräknas bli drygt sju gånger. Sett från företagsekonomisk synpunkt kräver denna expansion dels en ökning av rörelsekapitalet dels vissa investeringar. Svenska Petroleum har under sina första verksamhetsår avstått från att förvärva egna anläggningstillgångar. Behovet av raffinering- och distributionstjänster har tillgodosetts genom avtal. Med hänsyn till rörelsens expansion och till de stora åtagandena i fråga om råoljeköp har Svenska Petroleum nu ansett det önskvärt att skaffa en fastare bas för sin verksamhet i form av ägarandelar i raffinaderier och distributionssystem. Detta utgör den affärsmässiga motiveringen för avtalen med BP och OK-*Texaco*.

Statens vattenfallsverk och Statsföretag AB, som äger 50% var av aktierna i Svenska Petroleum, har hemställt om medel för att möjliggöra de kapitaltillskott till Svenska Petroleum som krävs för att finansiera verksamhetens expansion. Aktieägarna har beräknat behovet av kapital för oljehandelsrörelsen till 175 milj. kr. och för åtagandena enligt avtalet med BP till 75 milj. kr. Utgångspunkten har därvid varit att andelen eget kapital skall vara sådan att bolaget kan låna upp återstoden av sitt kapitalbehov på marknaden.

Aktieägarna har inte tagit hänsyn till behovet av tillskott för förvärvet av andelen i Scanraff, eftersom betydande oklarhet fortfarande rådde om Svenska Petroleums kostnader för förvärvet då framställningarna ingavs. På grundval av uppgifter som jag senare har inhämtat beräknar jag behovet av tillskott för förvärv av andelen i Scanraff till ca 150 milj. kr. Det sammanlagda behovet av kapitaltillskott till Svenska Petroleum skulle därmed uppgå till 400 milj. kr.

Enligt min uppfattning kan det totala behovet av tillskott minskas i förhållande till denna beräkning. Jag har därvid tagit hänsyn till bl. a. att Svenska Petroleums handelsrörelse f. n. visar god lönsamhet, vilket innebär att kravet på tillskott för soliditetsförbättring för denna del av rörelsen kan sättas något lägre. Enligt min mening bör också den fortsatta uppbyggnaden av Svenska Petroleums lagerhandel kunna ske i långsammare tempo än vad som framgår av de prognoser som har redovisats i vattenfallsverkets framställning. Jag vill erinra om vad föredraganden i prop. 1978/79: 115 (bil. 1 s. 141) anförde om inriktningen av Svenska Petroleums verksamhet i marknadsledet. Bolagets egen försäljning bör liksom hittills inriktas på storförbrukare främst inom den offentliga sektorn och andra kundkategorier som i stor utsträckning har grundat sin försörjning på spotmarknaden. I övrigt bör Svenska Petroleum i första hand söka samverka med andra branschföretag för att säkra avsättningen av den olja som bolaget tillför landet. Genom en sådan inriktning av verksamheten kan behovet av kapital för bolagets handelsrörelse begränsas.

Mot bakgrund av dessa överväganden beräknar jag det sammanlagda behovet av kapitaltillskott till Svenska Petroleum till 300 milj. kr. Detta belopp innefattar de medel som behövs för att bolaget skall kunna fullfölja de preliminära avtalen med såväl OK och Texaco som Svenska BP. Jag förordar att beloppet ställs till vattenfallsverkets och Statsföretags förfogande på det sätt som jag närmare anger i det följande. Något ställningstagande från statsmakternas sida till de av Svenska Petroleum träffade avtalen är i övrigt inte påkallat.

Av beloppet 300 milj. kr. bör 180 milj. kr. tillskjutas av aktieägarna genom aktieteckning till en överkurs av 20%. Därmed kommer aktiekapitalet i bolaget att höjas från f. n. 40 till 190 milj. kr. och reservfonden från 10 till 40 milj. kr. Återstoden 120 milj. kr. bör tillskjutas i form av ett särskilt aktieägartillskott, att inom bolaget avsättas till en beskattad fri reserv. Som vattenfallsverket har framhållit utgör Svenska Petroleums nuvarande svaga konsolidering motiv för att en betydande del av tillskottet omvandlas till obundet eget kapital.

I enlighet med rådande ägarförhållanden bör tillskottet till Svenska Petroleum lämnas genom statens vattenfallsverk och Statsföretag med 150 milj. kr. var.

Aktieägarna har gett uttryck åt uppfattningen att Svenska Petroleums utveckling är kommersiellt motiverad. De har dock samtidigt pekat på de risker som är förenade med att bolagets verksamhet av försörjningsskäl har ökat så snabbt. Statsföretag har för sin del hemställt att de nödvändiga medlen ställs till förfogande i form av ett ovillkorat ägartillskott från staten.

Enligt min mening bör den del av statens tillskott till Statsföretag som svarar mot detta företags aktieteckning i Svenska Petroleum betraktas som en investering som i princip bör kunna väntas ge normal avkastning.

Däremot bör ett sådant krav inte ställas på den del av tillskottet som hos Svenska Petroleum skall redovisas som en fri reserv. Avsättning av en sådan reserv får betraktas som en konsekvens av att bolaget av försörjningsskäl har måst expandera mycket snabbare än vad som från företags-synpunkt hade varit naturligt.

I enlighet med detta synsätt bör statens tillskott till Statsföretag lämnas i form av dels ett lån på 90 milj. kr. dels ett ägartillskott på 60 milj. kr. För lånet bör i princip förräntningsplikt gälla så snart utdelning lämnas på aktierna i Svenska Petroleum. I likhet med aktieägarna räknar jag med att de överskott som kan väntas uppstå i Svenska Petroleums rörelse under de närmaste åren kommer att användas för konsolidering. Jag återkommer till frågan om detta lån vid min anmälan i det följande av medelsanvisning för aktieteckningen (jfr s. 22).

Ägartillskottet till Statsföretag bör anvisas över ett särskilt anslag på driftbudgeten benämnt Kapitaltillskott till Svenska Petroleum AB. Något krav på avkastning bör i enlighet med vad jag har anfört inte knytas till detta tillskott.

För vattenfallsverkets del bör medel ställas till förfogande från investeringsanslaget Kraftstationer m. m. Jag avser att vid min anmälan av detta anslag förorda en höjning av vattenfallsverkets investeringsram för budgetåret 1979/80 med 150 milj. kr. för angivna ändamål. I överensstämmelse med de villkor som gäller för lån och tillskott till Statsföretag bör av medlen 90 milj. kr. i princip vara förräntningspliktiga, även om krav på omedelbar förräntning inte ställs. Återstoden 60 milj. kr. bör ses som ett rent ägartillskott.

Jag vill slutligen erinra om att statsföretagsutredningen i betänkandet (1978: 85) Statligt företagande i samhällets tjänst har lagt fram vissa förslag som berör bl. a. organisationen av de statliga företagen på energiområdet. Förslagen berör bl. a. Svenska Petroleum. Jag avser att ta upp denna fråga i annat sammanhang.

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kapitaltillskott till Svenska Petroleum AB* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 60 000 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

I. STATENS AFFÄRSVERKSFONDER

F. Statens vattenfallsverk

[3] **1. Kraftstationer m. m.** I statsbudgeten för budgetåret 1979/80 har under denna anslagsrubrik anvisats ett investeringsanslag av 1 830 milj. kr.

(prop. 1978/79: 115 bil. 1 s. 326, NU 1978/79: 60, rskr 1978/79: 429). Statens vattenfallsverks investeringsram för innevarande budgetår uppgår till 2 054,4 milj. kr. inkl. 200 milj. kr. som verket har medgetts att överföra från investeringsramen för budgetåret 1978/79, 16,2 milj. kr. som vid budgetårets ingång inte förbrukats av medel som har anvisats ur konjunkturreserven och 2,2 milj. kr. som verket av sysselsättnings-skäl har medgetts ta i anspråk ur konjunkturreserven under innevarande budgetår.

Riksdagen har bemyndigat regeringen att teckna borgen för lån till bolag i vilka statens vattenfallsverk förvaltar statens aktier intill sammanlagt 5 813 milj. kr., varav 160 milj. kr. för lån till eldistributionsföretag (prop. 1978/79: 115 bil. 1 s. 325, NU 1978/79: 60, rskr 1978/79: 429).

I skrivelse den 6 juni 1979 har riksdagen anmält sina beslut med anledning av bl. a. propositionen 1978/79: 115 (bil. 1) om riktlinjer för energipolitiken. Besluten innebär bl. a. att riksdagen anslutit sig till vad näringsutskottet anfört om den fortsatta utbyggnaden av block 3 i Forsmarks kärnkraftverk (NU 1978/79: 60 s. 76–77).

I skrivelse den 24 augusti 1979 har statens vattenfallsverk hemställt att regeringen skall godkänna en mellan verket och Mellansvensk Kraftgrupp AB träffad principöverenskommelse om utbyggnaden under budgetåret 1979/80 av block 3 i Forsmarks kraftstation och ställa erforderliga medel till förfogande för de åtaganden som den medför.

I skrivelse den 4 oktober 1979 har Oskarshamnsverkets Kraftgrupp Aktiebolag hemställt att bli tillerkänt ersättning för förseningskostnader för block 3 i Oskarshamns kärnkraftverk.

I skrivelse den 13 september 1979 har riksgäldskontoret tagit upp vissa frågor om formerna för statens borgensteckning för lån som tas upp utomlands av Forsmarks Kraftgrupp AB.

I skrivelse den 19 juni 1979 har statens vattenfallsverk hemställt om regeringens medgivande att bl. a. ingå konsortialavtal med Bodens kommun om bildande av ett aktiebolag för energiförsörjning inom kommunen.

I anslagsframställningen för budgetåret 1980/81 har vattenfallsverket bl. a. hemställt om medgivande att bygga en ny tillloppstunnel vid Victas kraftstation och om att högst 165 milj. kr. av utgiften härför skall tillföras det förräntningspliktiga statskapitalet.

Föredraganden

Med hänvisning till den förestående folkomröstningen om kärnkraftens roll i den framtida energiförsörjningen anförde näringsutskottet i betänkandet 1978/79: 60 att investeringarna i fortsatt utbyggnad av kärnkraftanläggningar borde begränsas. Under den ifrågavarande perioden kunde inskränkningen enligt utskottet avse enbart block 3 i Forsmarks kraftstation. Det var dock viktigt att bevara full handlingsfrihet i avvaktan på resultatet av folkomröstningen. Begränsningen av utbyggnaden borde, enligt utskottet, därför inte ske på ett sådant sätt att den kan

äventyra ett genomförande av Forsmark 3-projektet. Blocket Forsmark 3 borde byggas vidare i en sådan reducerad takt och omfattning som garanterar sysselsättning åt de vid Forsmarksbygget redan anställda. Extern rekrytering av anläggningsarbetare under budgetåret 1979/80 borde enligt utskottet i princip undvikas.

Utskottet konstaterade vidare att en reducerad byggnadstakt förutsatte en överenskommelse därom mellan delägarna i Forsmarks Kraftgrupp AB och utgick från att förhandlingar om en sådan överenskommelse skulle komma till stånd. Utskottet förordade också att regeringen, inom ramen för under investeringsanslaget Kraftstationer m. m. beräknade medel för Forsmark 3, skulle bemyndigas att medge vattenfallsverket att temporärt lämna delägartillskott till projektet i större utsträckning än som svarar mot verkets andel av aktiekapitalet om det av regeringen befanns vara ändamålsenligt att träffa en överenskommelse om neddragen utbyggnadstakt under budgetåret 1979/80.

Jag avser att i det följande redovisa resultatet av de förhandlingar som har skett i syfte att begränsa arbetstakten i Forsmark 3-projektet på av näringsutskottet angivet sätt. Förhandlingarna, som har skett under medverkan av en särskilt utsedd statlig förhandlare, har lett till en överenskommelse mellan statens vattenfallsverk och Mellansvensk Kraftgrupp AB. Överenskommelsen, som för vattenfallsverkets del blir bindande först genom regeringens godkännande, bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga*. Överenskommelsen innebär i huvudsak följande.

Utbyggnaden av block 3 skall under budgetåret 1979/80 bedrivas enligt de riktlinjer som anges i näringsutskottets betänkande (NU 1978/79: 60 s. 76, tredje stycket). Detta innebär, enligt överenskommelsen, för verksamheten i Forsmark att arbetena skall fortgå på ett sådant sätt att sysselsättning kan beredas dem som var anställda hos vattenfallsverket vid Forsmarksbygget vid månadsskiftet maj/juni 1979. Extern rekrytering bör i princip undvikas. Eventuella avgångar från befattningar som bör vara besatta för att upprätthålla en rationell verksamhet och för att undvika uppsägningar får dock ersättas. Underentreprenörer skall enligt överenskommelsen inte anlitas annat än för att fullgöra begränsade insatser som krävs för en rationell verksamhet eller för att undvika uppsägning av vattenfallsverkets anställda. Erforderliga resurser får disponeras för den planering inom projektet som krävs för att bibehålla handlingsfriheten efter utgången av budgetåret 1979/80.

Vattenfallsverket åtar sig enligt överenskommelsen att ersätta Forsmarks Kraftgrupp AB för merkostnader föranledda av dels den neddragning av utbyggnadstakten i Forsmark 3-projektet som redan har skett genom tidigare beslut av regeringen, dels den nu aktuella neddragningen. Ersättning skall utgå för ökade anläggningskostnader och för ökade kostnader för att producera elektricitet på annat sätt och/eller för att anskaffa ersättningskraft. Vidare innebär överenskommelsen bl. a. att Mellan-

svensk Kraftgrupp AB under budgetåret 1979/80 befrias från skyldigheten att ge delägarlån till Forsmarks Kraftgrupp AB i proportion till sitt aktieinnehav. I och med att denna befrielse upphör skall dock Mellansvensk Kraftgrupp AB inträda med sin andel av de delägarlån som under budgetåret 1979/80 har lämnats av vattenfallsverket.

Som framgår redan av näringsutskottets betänkande i den del det avser Forsmark 3-projektet kunde en sådan omläggning av arbetena som utskottet förordade ske endast efter att en överenskommelse därom träffats mellan delägarna i projektet. För att nå den åsyftade neddragningen av arbetena under budgetåret 1979/80 var det därför nödvändigt att omedelbart efter riksdagens beslut våren 1979 ta upp förhandlingar och skyndsamt träffa en överenskommelse härom. Det fanns i denna situation ingen möjlighet att i detalj beräkna de merkostnader som omläggningen medför i form av ökade anläggningskostnader och högre kostnader för kraftanskaffning under den tid som blockets färdigställande försenas och följaktligen inte heller att beloppsmässigt fastställa den ersättning till Forsmarks Kraftgrupp AB som den icke-statliga kontrahenten i projektet, Mellansvensk Kraftgrupp AB, krävt för att acceptera den reducerade arbetstakten.

Den nu träffade överenskommelsen innebär således att arbetena i Forsmark kommer att dras ned under innevarande budgetår enligt vad näringsutskottet har förordat men att så sker endast under förutsättning av att staten ikläder sig en ersättningskyldighet gentemot Forsmarks Kraftgrupp AB för de merkostnader som orsakas av den neddragna arbetstakten.

Fortsatta förhandlingar sker nu i syfte att närmare klarlägga konsekvenserna av de neddragningar av arbetena som har skett efter politiska beslut. Innan det går att fastställa hur höga anläggningsmerkostnaderna blir är det bl. a. nödvändigt att träffa nya avtal med huvudleverantörerna. Merkostnaderna för kraftanskaffning under den tid blocket försenas beror bl. a. på hur elefterfrågan, oljepriser, uranpriser och tillgången till andra kraftslag utvecklas. Det finns således flera skäl till att det nu inte är möjligt att beloppsmässigt ange den ersättning som Forsmarks Kraftgrupp AB enligt överenskommelsen är berättigat till.

Genom beslut den 30 augusti 1979 har regeringen godkänt den nu träffade överenskommelsen i de delar riksdagens medgivande inte krävs. Jag förordar nu att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att godkänna överenskommelsen i de delar den medför ekonomiska förpliktelser för staten. Jag avser att återkomma i fråga om det belopp varmed Forsmarks Kraftgrupp AB bör ersättas för fördyrade anläggningskostnader i sådan tid att ersättning kan utgå under budgetåret 1980/81. I samband därmed avser jag också att närmare redogöra för hur merkostnaderna för kraftanskaffning skall beräknas och ersättas.

Med hänvisning till den nu träffade överenskommelsen om Forsmark 3 har Oskarshamnsverkets Kraftgrupp AB (OKG) i en skrivelse till regering-

en hemställt att ersättning skall utgå för förseningskostnader för det tredje blocket i Oskarshamns kraftverk på samma grunder som regeringen har godkänt för Forsmark 3. Förseningskostnaderna har enligt skrivelsen åsamkats OKG till följd av osäkerheten om kärnkraftens roll i den framtida energiförsörjningen. Kostnaderna är enligt OKG av samma art som dem som drabbar Forsmarks Kraftgrupp AB för Forsmark 3. OKG framhåller vidare att förseningskostnaderna uppstått i samband med att man sökt följa andemeningen i lagen (1977: 140) om särskilt tillstånd att tillföra kärnreaktor kärnbränsle, m. m. (villkorslagen) rörande ersättning för åtgärder före resp. efter lagens ikraftträdande genom att driva projektet så att kostnaderna vid ett eventuellt avbrytande skall bli så låga som möjligt.

Med anledning av OKG:s framställning vill jag anföra följande. Statsmakternas befattning med den överenskommelse som har träffats mellan delägarna i Forsmarks Kraftgrupp AB är helt betingad av att staten via vattenfallsverket är delägare i Forsmarksbolaget och som sådan bunden av det konsortialavtal i vilket bl. a. utbyggnaden av Forsmark 3 regleras. Som framgår av näringsutskottets betänkande 1978/79: 60 (s. 76–77) kunde den neddragning av utbyggnadstakten i Forsmark 3-projektet som utskottet förordade inte ske om inte konsortieparterna var överens därom. Den nu träffade överenskommelsen får därför enligt min mening ses som en affärs- mässig uppgörelse mellan ägarna till Forsmarks Kraftgrupp AB. Att statens förhandlare och vattenfallsverket såsom företrädare för det statliga ägarintresset har handlat på riksdagens uppdrag ändrar inte detta förhållande. Jag vill, för att undvika missförstånd, understryka att överenskommelsen inte har något samband med de ersättningar som reaktorinnehavare i vissa andra situationer är berättigade till enligt villkorslagen eller lagen (1979: 335) om förbud mot att under viss tid tillföra kärnreaktor kärnbränsle, m. m. (rådrumslagen).

Vid villkorslagens tillkomst överlämnades åt reaktorinnehavarna att ta ställning till om utbyggnaden av nya kärnkraftblock skulle fortsätta eller avbrytas. Detta har inneburit bl. a. att även avvägningar i fråga om utbyggnadstakt har fått göras av dem. Men därav följer inte att någon rätt till ersättning föreligger för de reaktorinnehavare som efter lagens tillkomst beslutade att fortsätta påbörjade utbyggnader i stället för att utnyttja den möjlighet som lagens ersättningsregler gav att avbryta utbyggnaden och kompenseras främst för de före lagens tillkomst nedlagda kostnaderna. Någon rättslig grund för ekonomiska åtaganden från statens sida gentemot OKG föreligger således inte. Jag avser att föreslå regeringen att lämna OKG:s framställning utan åtgärd.

Jag föreslår att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört med anledning av OKG:s framställning.

Jag vill i detta sammanhang också ta upp frågan om formerna för statens borgensteckning för lån som Forsmarks Kraftgrupp

AB kan komma att ta upp på den internationella kapitalmarknaden.

Av den av riksdagen beviljade ramen för borgensteckning för lån till bolag i vilka statens vattenfallsverk förvaltar statens aktier om 5 813 milj. kr. har 5 230 milj. kr. beräknats för Forsmarks Kraftgrupp AB:s upplåning. Bolaget har hittills tagit upp lån på kapitalmarknaden om sammanlagt ca 4010 milj. kr. Vid sex tillfällen har lån om sammanlagt ca 1071 milj. kr. placerats hos utländska läneinstitutioner. Jag räknar härvid lån i utländsk valuta efter den vid tidpunkten för garantiåtagandena gällande säljkursen för valutan.

För borgensteckning för lån som Forsmarks Kraftgrupp AB tar upp på kapitalmarknaden gäller inte den begränsning till vattenfallsverkets andel av aktiekapitalet som normalt gäller (prop. 1976/77: 25 s. 116, NU 1976/77: 13, rskr 1976/77: 55) förutsatt att övriga delägare ställer garantier för sin andel av säkerheten genom efterborgen.

Statens borgen för Forsmarks Kraftgrupp AB har hittills, efter medgivande av regeringen i varje enskilt fall, utställts av vattenfallsverket såväl för lån som tagits upp i Sverige som för lån som tagits upp utomlands. Denna ordning ter sig naturlig med hänsyn till vattenfallsverkets aktiva medverkan i bolaget i egenskap av både majoritetsdelägare och huvudentreprenör för Forsmarksstationens uppförande. I fråga om upplåning på kapitalmarknaden bör vattenfallsverket från affärsmässiga utgångspunkter kunna påverka bl. a. upplåningens förläggning i tiden, dess storlek, löptid och amorteringsvillkor.

När det gäller statlig borgen för upplåning utomlands finns emellertid också, såsom framhålls i skrivelsen från riksgäldskontoret, ett intresse av ett enhetligt och inbördes samordnat uppträdande från den svenska staten gentemot den internationella kapitalmarknaden. Med undantag för de borgensförbindelser som vattenfallsverket har utfärdat för Forsmarks Kraftgrupp AB har statens borgen regelmässigt tecknats av riksgäldskontoret. Från denna utgångspunkt avviker de hittills tillämpade formerna för statens borgensåtaganden för Forsmarks Kraftgrupp AB mot ett i övrigt enhetligt förfarande. Även om den hittills tillämpade ordningen har vissa fördelar från affärsmässig synpunkt finns det enligt min mening skäl som talar för att den statliga borgen för lån som detta bolag tar upp i utlandet får samma formella utformning som annan, av riksgäldskontoret utfärdad, statlig borgen i samband med utlandsupplåning. Enligt vad jag har erfarit under hand från riksgäldskontoret och vattenfallsverket bör en sådan ordning kunna införas utan att vattenfallsverkets relationer till kreditmarknaden försvåras i nämnvärd utsträckning. Jag förordar med hänvisning härtill att regeringen föreslår riksdagen att bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att efter hemställan av regeringen i varje enskilt fall teckna borgen för lån som Forsmarks Kraftgrupp AB tar upp utomlands inom den av riksdagen fastställda ramen för borgensåtaganden för lån till bolag i

vilka statens vattenfallsverk förvaltar statens aktier. För lån som tas upp på den svenska kapitalmarknaden bör den hittills tillämpade ordningen alljämt gälla.

Jag går nu över till frågan om bildande av ett aktiebolag för energiförsörjning inom Bodens kommun.

Elddistributionen inom Bodens kommun är f. n. uppdelad mellan statens vattenfallsverks lokalförvaltning, Norrbottens kraftverk, och Bodens Energiverk. Kraftverket svarar huvudsakligen för distributionen inom landsbygdsområdet, medan Energiverket svarar för distributionen inom tätorten. Abonmentantalet är ca 5 600 resp. 10 200. Den totala elenergiomsättningen inom kommunen uppgår till 220 GWh¹, varav Norrbottens kraftverk såsom distributör svarar för ca 37%. Vattenfallsverket är råkraftleverantör.

Fjärrvärmeförsörjningen inom kommunens tätort handhas av Energiverket. Verksamheten är under uppbyggnad och energiomsättningen inom denna rörelse är f. n. ca 130 GWh.

Sedan några år tillbaka har förhandlingar om en samordning av energiförsörjningen inom kommunen förts mellan vattenfallsverket och Bodens kommun i syfte att åstadkomma en rationell energiförsörjning med lika villkor för konsumenterna inom hela kommunområdet. Förhandlingarna har resulterat i ett konsortialavtal mellan verket och kommunen. Överenskommelsen, som för vattenfallsverkets del har träffats med förbehåll för regeringens godkännande, innebär att verket och kommunen går samman i ett bolag för såväl distribution av elektrisk energi som försörjning med andra energiformer inom området. Ett samgående innebär enligt vattenfallsverket dels att en konstruktiv strukturrationalisering av elförsörjningen uppnås genom frivillig överenskommelse mellan statliga och kommunala intressen, dels att ett organ skapas för en rationell samordning av bl. a. värmeförsörjningen inom kommunen, där vattenfallsverket ges möjlighet till önskvärd fördjupning och breddning av engagemanget inom energiförsörjningsområdet.

Bolagets aktiekapital skall från början utgöra 1 milj. kr. Vattenfallsverket och Bodens kommun överlåter mot revers sina distributionsanläggningar inom distributionsområdet till bolaget. De distributionsanläggningar som verket avser att överlåta har värderats till 17,2 milj. kr., varav 1 050 000 kr. avser fast egendom, och de som kommunen avser att överlåta har värderats till 29,3 milj. kr. På grundval av denna värdering har överenskommit att aktiefördelningen skall vara 40% för vattenfallsverket och 60% för Bodens kommun.

Bodens kommun överlåter också sina fjärrvärmeanläggningar inom distributionsområdet till bolaget för 48 milj. kr.

Bolagets finansiering skall ske genom eget kapital och upplåning. För att

¹ 1 GWh (gigawattimme) = 1 milj. kilowattimmar.

upprätthålla nyssnämnda ägarandelar även för fjärrvärmeverksamheten skall vattenfallsverket lämna ett delägarlån på 19,2 milj. kr., som av bolaget skall användas som dellikvid till kommunen för de till bolaget överlätna fjärrvärmeanläggningarna. Parterna skall vara skyldiga att ikläda sig borgensansvar i proportion till sina aktieandelar för sådana av bolaget på allmänna kapitalmarknaden upptagna lån som krävs för verksamhetens fortsatta finansiering. Om sådana lån inte kan erhållas, skall parterna lämna bolaget lån i proportion till sina aktieinnehav.

Bolagets styrelse skall bestå av åtta ordinarie ledamöter jämte personliga suppleanter för var och en av dem samt personalrepresentanter enligt lag. Tre ledamöter jämte suppleanter utses på förslag av vattenfallsverket. Fem ledamöter jämte suppleanter utses på förslag av kommunen. Ordförande utses bland de ledamöter som kommunen har föreslagit och vice ordförande bland dem vattenfallsverket har föreslagit.

Om produktion av elenergi i samband med värmeverk eller annat engagemang i utveckling och exploatering av nya energikällor – t. ex. torv eller flis – aktualiseras och är av ekonomiskt betydande omfattning jämfört med bolagets övriga verksamhet, skall parterna bilda ett särskilt bolag för denna verksamhet. Vardera avtalsparten skall vara hälftendelägare i ett sådant produktionsbolag.

Statens industriverk har yttrat sig över förslaget att bilda ett aktiebolag för energiförsörjningen inom Bodens kommun. Industriverket har därvid, efter att ha granskat konsortialavtal, bolagsordning och överlåtelseavtal, funnit att bildandet av bolaget ligger i linje med de allmänna riktlinjer för strukturomvandling på eldistributionsområdet som har angetts i prop. 1975/76: 100 bil. 15 och tillstyrker därför att det föreslagna bolaget bildas.

Jag har för egen del inget att erinra mot att vattenfallsverket ingår i ett energibolag med de uppgifter och på de villkor som har redovisats. Jag förordar därför att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att godkänna konsortialavtalet mellan vattenfallsverket och Bodens kommun i vad staten genom avtalet åtager sig att bilda bolag, teckna aktier och i övrigt ikläder sig ekonomiska förpliktelser. Det ankommer på regeringen att besluta i övriga frågor som aktualiseras av den tilltänkta bolagsbildningen.

Jag vill vidare ta upp frågan om byggande av ytterligare en tillloppstunnel vid Vietas kraftstation i Luleälven.

Riksdagen framhöll med anledning av regeringens proposition 1975: 30 om energihushållningen m. m. att den i princip ställde sig positiv till en tillbyggnad av Vietas kraftstation och anläggande av en kraftstation i Jaurekaska i Lule älv samt att ytterligare undersökningar av förutsättningarna härför borde göras (NU 1975: 30, rskr 1975: 202). Med anledning av riksdagens uttalande uppdrog regeringen den 17 juni 1976 åt statens vattenfallsverk att utreda förutsättningarna för och konsekvenserna av de aktuella utbyggnaderna i Lule älv.

Efter att ha genomfört en utredning, för vilken en redogörelse har

lämnats i prop. 1978/79: 115 (bil. 1 s. 226–227), föreslog vattenfallsverket bl. a. att utförandet av en ny tillloppstunnel till Vietas kraftstation skulle övervägas ytterligare.

I sistnämnda proposition redogjorde föredraganden för sin syn på behovet av att genomföra vissa vattenkraftutbyggnader som f. n. inte kan genomföras på strikt kraftekonomiska grunder (bil. 1 s. 229). Han anförde därvid bl. a. att man får vara beredd att skjuta till statliga medel för att täcka den andel av kostnaderna för utbyggnaderna som inte kan förräntas i kraftsystemet för att tidigarelägga vissa projekt som därigenom kan bidra till att mildra struktur- och sysselsättningsproblem. Som exempel på sådana utbyggnader anfördes bl. a. den planerade nya tunneln vid Vietas kraftstation.

Projektet behandlades från likartade utgångspunkter även i prop. 1978/79: 127 om åtgärder för att främja sysselsättningen i Norrbotten (bil. 1 s. 21–23).

I samband med att näringsutskottet behandlade frågan om bidrag till vattenkraftutbyggnader som inte är kraftekonomiskt motiverade konstaterade utskottet att vissa icke kraftekonomiskt lönsamma utbyggnader redan nu utförs av sysselsättningsskäl (NU 1978/79: 60 s. 82). Utskottet ansåg vidare att ytterligare utbyggnader borde komma till stånd i första hand på orter med struktur- och sysselsättningsproblem. De särskilda medelstillskott som kan behövas i samband härmed borde enligt utskottet anvisas över statsbudgeten. Riksdagen beslöt att som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om ytterligare utbyggnader av vattenkraftanläggningar (rskr 1978/79: 429).

I anslagsframställningen för budgetåret 1980/81 har statens vattenfallsverk hemställt att regeringen skall besluta om byggande av ny tillloppstunnel i Vietas i sådan tid att arbetena kan inledas redan under budgetåret 1979/80 och om att högst 165 milj. kr. av utgiften härför skall tillföras verkets förräntningspliktiga kapital.

Av verkets redogörelse framgår att tunneln, som får en längd av 5,5 km, minskar fallförlusterna i den befintliga tunneln varvid produktionen i kraftstationen beräknas öka med 55 GWh/år. Projektet skulle ge en sysselsättning på platsen motsvarande 720 årsverken. Arbetena kan, under förutsättning av att behövliga tillstånd erhålls, påbörjas redan under innevarande budgetår och beräknas pågå under fyra och ett halvt år. Investeringsutgiften har beräknats till ca 320 milj. kr. varav enligt vattenfallsverket högst 165 milj. kr. kan förräntas på normalt sätt.

Enligt de bedömningar som tidigare har redovisats behövs särskilda insatser för att mildra de struktur- och sysselsättningsproblem som uppstår inom vattenfallsverket (prop. 1978/79: 115 bil. 1 s. 229 och 318, prop. 1978/79: 127 s. 21–23, NU 1978/79: 60 s. 80–83, rskr 1978/79: 429) och som slår särskilt hårt mot dem som är verksamma eller bor i närheten av de orter i vilka vattenkraftsutbyggnader nu håller på att slutföras. Med hänvisning

härtill bedömer jag att den föreslagna tunnelutbyggnaden bör genomföras enligt vattenfallsverkets förslag. En förutsättning för att så skall kunna ske är givetvis att nödvändiga tillstånd erhålls. Förutom tillstånd enligt vattenlagen krävs att riksdagen medger visst intrång i Stora Sjöfallets nationalpark. Den sist nämnda frågan avser chefen för jordbruksdepartementet att ta upp i sin anmälan till tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1979/80.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har fått regeringens uppdrag att utreda förutsättningarna för att lokalisera näringsverksamhet till Jokkmokk enligt den mening riksdagen har gett regeringen till känna (NU 1978/79: 60 s. 83, rskr 1978/79: 429). Det finns därför skäl som talar för att avvakta med att ta ställning till tunnelbygget i Vietas tills en samlad bedömning kan göras av förutsättningarna för att mildra ortens problem genom etablering av annan näringsverksamhet. Resultaten av länsstyrelsens utredningsarbete bör enligt uppdraget redovisas till regeringen så snart som möjligt eller senast i länsrapport 1980. Det är f. n. inte möjligt att ange vilka förslag till konkreta åtgärder länsstyrelsen kan komma att föreslå och i vad mån de kan leda till nya arbetstillfällen före utgången av år 1980. Enligt vad jag har erfarit är emellertid sysselsättningen för ca 60 personer inom vattenfallsverket redan fr. o. m. våren 1980 beroende av att tunnelarbetena kan påbörjas. Övervägande skäl talar därför enligt min mening för att snarast besluta genomföra tunnelbyggnaden. Med hänsyn till vad jag nu har anfört anser jag det vara befogat att regeringen redan nu bereder riksdagen tillfälle att ta ställning till den föreslagna tunnelbyggnaden vid Vietas.

Tunnelbyggnaden bör finansieras under anslaget Kraftstationer m. m. på sedvanligt sätt. Sedan utbyggnaden har slutförts och en efterkalkyl av kostnaderna har skett får fastställas hur stor andel som kan förräntas i kraftverksrörelsen. Utgifterna för de arbeten som kan bli aktuella under innevarande budgetår ryms inom ramen för anslagna medel.

Jag har tidigare denna dag anmält fråga om kapitaltillskott till Svenska Petroleum AB. Vattenfallsverket och Statsföretag äger vardera hälften av aktierna i Svenska Petroleum. Tillskottet krävs för att Svenska Petroleum skall kunna dels öka rörelsekapitalet inom den snabbt expanderande oljehandelsrörelsen, dels fullgöra åtaganden enligt preliminärt träffade avtal med Svenska BP AB och Oljekonsumenternas förbund (OK) jämte Texaco Oil AB. Avtalen innebär bl. a. att Svenska Petroleum förvärvar andelar i BP:s raffinaderi i Göteborg och distributionsrörelse resp. det av OK och Texaco samägda Skandinaviska Raffinaderi AB Scanraff i Lysekil.

Som jag har anfört bör kapitaltillskottet, som sammanlagt uppgår till 300 milj. kr., tillföras Svenska Petroleum på så sätt att aktieägarna tecknar aktier till en överkurs av 20% för 180 milj. kr. och därtill lämnar ett ägartillskott med 120 milj. kr.

I enlighet med rådande ägarförhållanden bör hälften av dessa medel eller

150 milj. kr. tillföras via vattenfallsverket genom att investeringsanslaget Kraftstationer m. m. under budgetåret 1979/80 får belastas med ytterligare 150 milj. kr. utöver tidigare fastställd investeringsram. Ramökningen rymms inom anslagna medel för budgetåret 1979/80. Av beloppet bör 90 milj. kr. svarande mot verkets aktieteckning i Svenska Petroleum i princip vara förräntningspliktigt. Regeringen bör dock kunna t. v. efterge kravet på förräntning med hänsyn till behovet av konsolidering inom Svenska Petroleum. Återstående 60 milj. kr. bör skrivas av direkt. Chefen för budgetdepartementet avser att i annat sammanhang anmäla denna fråga.

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen dels föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att godkänna överenskommelsen mellan statens vattenfallsverk och Mellansvensk Kraftgrupp AB om utbyggnaden av block 3 vid Forsmarks kraftstation i vad staten därigenom ikläder sig ekonomiska förpliktelser,
2. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att efter hemställan av regeringen i varje enskilt fall teckna borgen för lån som Forsmarks Kraftgrupp AB tar upp utomlands inom den av riksdagen fastställda ramen för borgensåtaganden för lån till bolag i vilka statens vattenfallsverk förvaltar statens aktier,
3. bemyndiga regeringen att godkänna konsortialavtalet mellan statens vattenfallsverk och Bodens kommun om samverkan i fråga om energiförsörjningen inom kommunen i vad staten därigenom åtager sig att bilda bolag, teckna aktier och i övrigt ikläder sig ekonomiska förpliktelser,
4. godkänna vad jag har anfört i fråga om utbyggnad av en ny tillloppstunnel vid Vietas kraftstation,
5. bemyndiga regeringen att från investeringsanslaget Kraftstationer m. m. ställa 150 000 000 kr. till förfogande för teckning av aktier i och ägartillskott till Svenska Petroleum AB i enlighet med vad jag har förordat,

dels

6. bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört med anledning av Oskarshamnsverkets Kraftgrupp Aktiebolags framställning om ersättning för förseningskostnader för block 3 i Oskarshamns kärnkraftverk.

V. FONDEN FÖR LÅNEUNDERSTÖD

[4] 21. Lån till aktieteckning i Svenska Petroleum AB. Vid min anmälan tidigare denna dag av fråga om kapitaltillskott till Svenska Petroleum AB har jag förordat att sammanlagt 300 milj. kr. ställs till förfogande för aktieägarna i bolaget, nämligen statens vattenfallsverk och Statsföretag

AB, med hälften var. Av medlen till Statsföretag skulle därvid 90 milj. kr. anvisas i form av ett lån avsett för teckning av aktier i Svenska Petroleum. Med hänsyn bl. a. till Statsföretags upplåningsmöjligheter i övrigt bör det nu aktuella lånet vara ett förlagslån. Det ankommer på regeringen att föreskriva villkoren för lånet.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lån till aktieteckning i Svenska Petroleum AB* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 anvisa ett investeringsanslag av 90 000 000 kr.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredraganden har anfört för den åtgärd eller det ändamål som föredraganden har hemställt om.

Bilaga

I anslutning till konsortialavtal 1975-08-27 för utbyggnad av blocken 3 och 4 i Forsmarks kärnkraftsstation har mellan Statens Vattenfallsverk (SV) och Mellansvensk Kraftgrupp AB (MKG), nedan kallade kontrahenterna, träffats följande

ÖVERENSKOMMELSE

Uppförandet av det tredje blocket i Forsmark (F3) påbörjades 1976 med förutsättningen att det skulle färdigställas till 1982-10-01. Inför regeringens arbete att till hösten 1978 förelägga riksdagen förslag om den framtida inriktningen av energipolitiken uppdrog regeringen 1977-07-07 åt SV att förhandla om och kartlägga konsekvenserna av en ändrad planering för F3. I enlighet med uppdraget redovisade SV 1977-11-01 i en utredning vilken verksamhet hos SV och andra berörda företag som oundgängligen krävdes för att handlingsfrihet att avbryta eller fullfölja projektet skulle bibehållas till lägsta möjliga kostnad. I utredningen redovisades också av MKG accepterade principer för hur ersättning bör utgå för de merkostnader, som uppkommer för Forsmarks Kraftgrupp AB genom den ändrade planeringen. Resultat av utredningen redovisas i prop 1977/78:116 med förslag till SVs anslag för budgetåret 1978/79 m. m. Av propositionen framgår bl. a. att regeringen 1978-02-23 uppdrog åt SV att efter överenskommelse inom FKA ta upp förhandlingar i syfte att tillse att sådan komponenttillverkning avbröts som inte var nödvändig för att bevara handlingsfriheten. Riksdagen beslöt med anledning av regeringens proposition att för budgetåret 1978/79 inte anvisa ytterligare medel för utbyggnaden av F3 utöver vad som redan hade anvisats för budgetåret 1977/78. Sedan regeringen genom beslut 1978-11-23 hävt vissa bestämmelser i SVs regleringsbrev för budgetåret 1978/79 har arbetena med F3 fram till maj 1979 bedrivits med den ökade aktivitet som planerades i SVs utredning 1977-11-01.

Med anledning av att det planerade energipolitiska beslutet blivit uppskjutet i avvaktan på en rådgivande folkomröstning, som avses bli anordnad i mars 1980, om kärnkraftens roll i den framtida energipolitiken, har kontrahenterna godtagit en omläggning av utbyggnadsplanerna för F3. Kontrahenterna förbinder sig att använda sitt inflytande i FKA så att bestämmelserna i denna överenskommelse jämväl från bolagets sida kommer att följas.

1 § Arbetet under budgetåret 1979/80

Utbyggnaden av F3 skall under budgetåret 1979/80 bedrivas enligt de riktlinjer som anges i näringsutskottets betänkande (1978/79:60 s. 76, 3:e stycket).

För verksamheten i Forsmark skall gälla att

a) arbetena under budgetåret 1979/80 skall fortgå på ett sådant sätt att

sysselsättning kan beredas de av huvudentreprenörens anläggningsarbetare, som var anställda vid Forsmarksbygget (block 1–3) vid månadsskiftet maj/juni 1979. Extern rekrytering av anläggningsarbetare under budgetåret 1979/80 bör i princip undvikas. Vid eventuella avgångar får dock ersättare anskaffas till befattningar som bör vara besatta för att i görlig mån upprätthålla en rationell verksamhet och för att undvika uppsägningar av andra anställda.

b) hygentreprenör för reaktorbyggnaden ej skall engageras och underentreprenörer i övrigt ej skall anlitas i syfte att ersätta huvudentreprenörens anställda. Underentreprenörer skall kunna anlitas för att fullgöra begränsade arbetsinsatser som erfordras för rationell verksamhet eller för att undvika uppsägning av arbetskraft enligt punkt a).

c) erforderliga resurser får sättas in för planering av den verksamhet, som krävs för att bibehålla handlingsfriheten efter utgången av budgetåret 1979/80.

2 § *Ersättning för merkostnader*

SV åtager sig att ersätta FKA för merkostnader föranledda av dels regeringens uppdrag till SV 1977-07-07 och 1978-02-23, dels att arbetena under budgetåret 1979/80 begränsas enligt § 1. Ersättning skall utgå dels för ökade anläggningskostnader, dels för ökade kostnader för att producera el på annat sätt och/eller för att anskaffa ersättningskraft om ersättningskyldigheten härigenom begränsas. Om FKA försummar att vidta skäliga åtgärder för att begränsa merkostnaderna skall ersättningen nedsättas i motsvarande mån.

Ersättningen för ökade anläggningskostnader skall utbetalas under budgetåret 1980/81. Ersättning för ökade kostnader för att producera el på annat sätt och/eller för att anskaffa ersättningskraft skall – i den mån inte annat överenskommes – utgå månadsvis under den tid F3s idrifttagning försenas.

3 § *Finansiering*

Under budgetåret 1979/80 befrias MKG från skyldigheten enligt konsortialavtalet att vid behov för utbyggnaden av F3 lämna FKA lån i proportion till aktieinnehavet. I och med att nämnda befrielse upphör skall MKG inträda med sin andel av de delägarlån som under budgetåret 1979/80 har lämnats av SV.

4 § *Handlingsfrihet för MKG*

MKG har under budgetåret 1979/80 rätt att lämna projektet utan hinder av konsortialavtalets § 13.

5 § *Överenskommelsens giltighet*

Denna överenskommelse blir för kontrahenterna gällande från och med dagen för dess undertecknande. För SVs del blir överenskommelsen bin-

dande först genom regeringens godkännande. Därefter regeringens godkännande respektive åtagande att föreslå riksdagen att fatta erforderliga beslut inte erhålles senast 1979-09-06 är MKG berättigat att frånträda överenskommelsen. Om inget energipolitiskt beslut som klargör om utbyggnaden av F3 skall fullföljas fattas av statsmakterna före utgången av budgetåret 1979/80 skall parterna uppta nya förhandlingar snarast möjligt. Parterna skall inrikta sig på att slutföra dessa förhandlingar före den 1 juli 1980. Om förhandlingarna ej slutförts till detta datum skall MKGs befrielse enligt § 3 att lämna FKA delägarlån förlängas.

6 § *Skiljedomsklausul*

Tvister i anledning av denna överenskommelse samt tvister rörande däri omnämnda eller därav härflytande rättsförhållanden med vad därmed äger samband skall slitas av skiljemän, utsedda enligt då gällande skiljemannalag.

Detta avtal är upprättat i tre exemplar, varav kontrahenterna och FKA erhållit var sitt.

Stockholm den 24 augusti 1979

Statens vattenfallsverk

J. V. Norrby

Mellansvensk kraftgrupp
aktiebolag

Jan Erik Ryman

Godkännes:

Forsmarks kraftgrupp aktiebolag

Erik Borgman